

Ю.О.Онщенко,

Херсонський державний університет

ФУНКЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В ГАЗЕТНІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

Останнім часом в Україні все більше уваги приділяється вивченню функціонування фразеологічних одиниць в мові турецьких ЗМІ та проблемі їх перекладу українською та російською мовами. Порівняльне вивчення мов, яке спрямоване на виявлення схожих рис та відмінностей є актуальною проблемою сучасного мовознавства. Особливу цікавість становлять дослідження в області фразеології, яка найбільш яскраво відображає своєрідність життя того чи іншого народу, його культуру, традиції і менталітет, що зумовлює актуальність цієї проблеми.

Ця робота присвячена виявленню фразеологічних одиниць, які містять у своєму складі назви частин тіла, а саме слово «рука», у газетних статтях турецьких, українських та російських ЗМІ, їх функції у тексті та проблемі перекладу.

До традиційних проблем лінгвістики, та й філології в цілому, науковці відносять проблеми перекладу художнього та публіцистичного текстів з їх принциповою здатністю, або нездатністю до цілкового перекладу, змістовою та естетичною адекватністю тексту, який перекладається до оригіналу.

В цілому переклад або перекладацька діяльність є ні чим іншим, як інтерлінгвістичним видом мовної діяльності. Вивчення її саме лінгвістичних аспектів займає своє місце серед багатьох складних проблем сучасного мовознавства [5,с.7].

З приводу того, що 20-30 рр. XIX сторіччя в центрі уваги мовознавства було вивчення мовної специфіки, розкриття її структури, особливостей граматичного строю та словарного складу кожної окремої мови, тобто, факторів, які відокремлюють кожну мову від інших, мовознавці не

розглядали перекладацьку діяльність як об'єкт лінгвістичного дослідження. Саме специфічний лексичний склад та національний «дух» кожної окремої мови обумовлювали принципову неможливість тотожності двох текстів, які написані різними мовами. Та оскільки вважалось, що перекладний текст повинен повністю відтворювати оригінал, переклад виявлявся принципово неможливим з суто лінгвістичних причин, не кажучи вже про неможливість відтворити неповторну своєрідність творчої манери посьменника або поета.

В середині двадцятого сторіччя мовознавці змінили своє ставлення до перекладацької діяльності та розпочали її систематичне вивчення. В цей період перше місце займали переклади політичних, комерційних, науково-технічних та інших «ділових» матеріалів. Такі переклади не потребували збереження особливостей індивідуального авторського стилю. У зв'язку з цим прийшло читке усвідомлення того, що основні складності перекладу та весь характер перекладацького процесу обумовлюється розбіжностями в структурах й правилах функціонування мов, які приймають участь в цьому процесі. Крім того, все більше зростали вимоги до точності перекладу, що підкреслювало роль мовних одиниць. Під час перекладу подібних матеріалів вже було недостатньо перекладу «вцілому». Переклад повинен був забезпечити надходження інформації до адресата у всіх деталях, передавати значення як вцілому так і окремих слів, тобто бути повністю автентичним оригіналу.

Серед одиниць мови, переклад яких ти чи іншим чином стикається з рядом специфічних прутнощів, особливе місце займають фразеологічні одиниці. Це обумовлено їх особливою роллю в семантиці словарного складу мови-оригіналу.

Мовознавці різних країн у своїх працях, пов'язаних з фразеологією, дають поняття фразеологічної одиниці. Ш.Балі дає наступне визначення фразеологізму: 'Сполучення утворює фразеологічну єдність, якщо слова, що входять до нього, втратили всяке самостійне значення – воно притаманне

словосполученню в цілому, до того ж значення це нове, не дорівнює сумі значень його складових частин' [1,с.97]. Наступне визначення фразеологізма належить авторам енциклопедії 'Русский язык': 'Фразеологизм, фразеологическая единица – общее название семантически несвободных сочетаний слов, которые не производятся в речи (как сходные с ними по форме синтаксические структуры – словосочетания или предложения), а воспроизводятся в ней в социально закреплённом за ними устойчивом соотношении смыслового содержания и определённого лексико-грамматического состава. Семантические сдвиги в значениях лексических компонентов, устойчивость и воспроизводимость – взаимосвязанные универсальные и отличительные признаки фразеологизма' [6,с.381].

В турецькому мовознавстві також були спроби дати визначення термину фразеологізм. Омер Асим Аксой став першим мовознавцем, який застосував науковий підхід до класифікації фразеологізмів та окреслив їх смислові особливості. Він дає наступне визначення: 'Çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve cogunun gercek anlamından aygı bir anlamı bulunan, kalıplaşmış sözcük topluluklarına deyim denir.' [7,с.49]. 'Фразеологізми, це стійкі сполуки, які в більшості випадків мають відмінне від буквального значення та характеризуються місткою пояснювальною формою'. Схоже визначення дає Юсуф Зія Бахадін: 'iki veya daha fazla kelimededen meydana gelen, cogunlukla kendi öz anamının dışında yeni bir anlam veren yazıyı ya da konuşmayı daha da güzelleştiren söz bölümüne deyim denir' 'Фразеологізм, це група слів, яка складається з двох або більше елементів, має значення яке виходить за рамки буквального та прикрашає собою усне та писемне мовлення'

Усі фразеологічні одиниці, які були розглянуті О.А. Аксоєм, з позиції їх структури, за граматичною ознакою були віднесені до трьох груп ідіом турецької мови: так званім дієслівним, номінативним і комунікативним. Комунікативні фразеологічні одиниці виокремлює також і Кунін, але в його трактовці к цільнопредикативним одиницям відносяться прислів'я та

приказки, в той час як в тюркології прислів'я не входять до розряду фразеологізмів:

1) *дієслівні фразеологізми* – це сполучення, які складаються з одного-трьох слів, домінантою яких є дієслово: *açık olmak* 'бути откритим'; 2) групу *номінативних фразеологізмів* складають словосполучення, в яких відсутня модальність: *dar boğaz* 'большие трудности', букв. 'узкое горло'; 3) *комунікативні фразеологізми* у представленому розділенні включають або повністю оформлені прислів'я, або образні речення, смислове дієслово яких, в залежності від застосування, може змінюватися за часом, родам та числам: *Ah edip eh işitmek* 'постоянно кричать', букв. 'сказав 'ах', слышать 'эх'' - *Ali, ah edip eh işitti* 'Али постоянно кричал'.

В статті приділяється увага першій групі фразеологізмів, тобто, дієслівним фразеологізмам.

Основним стилістичним призначенням фразеологізмів у публіцистичному тексті, здійснити функцію характеристики певного діяча, предмета, явища. Окрім основної предметної інформації це потребує детальної характеристики (деталізації, пояснення, уточнення...). Саме вони виражають оціночну або суб'єктивно-оціночну думку того, хто говорить та посилює емоційно-експресивний потенціал даного тексту. Здатність впливати на читача та визивати у нього бажану реакцію на висловлену думку відповідають естетичним цілям публіцистичного тексту [2,с. 43-45].

Як ми можемо зазначити, найбільшу групу склали фразеологізми, які мають еквівалент при перекладі:

El altından – шито крыто, тишком-нишком.

Tekel işçileri, Ankara'da kamuoyuna seslerini duyurmak için açlık grevi dahil eylem üstüne eylem yaparken, kurumun özelleştirilen bir fabrikasının *el altından* satışa çıkarıldığı bildiriliyor. Tekel'in Beykoz Paşabahçe'deki içki fabrikasını özelleştirmeden 303 milyon liraya satın alan Adana merkezli As-Asya

Gayrimenkul'ün patronu Mümin Gökalp'in tesisi 250 milyon dolara satışa çıkardığı iddia ediliyor. (Hürriyet Ekonomi, 9 квітня 2011 р.)

Именно 100%-ная вера в то, что все будет «*шито-крыто*», провоцирует правонарушителей прибегнуть к легкому способу «зарабатывания» денег с помощью страховки. (<http://worlds-auto.ru>)

Уряд *тишком-нишком* затвердив фінплан “Нафтогазу”. («[Трибуна України](#)» Інформаційно-публіцистичне інтернет видання. 13 серпня, 2010р.)

El atmak – приложить руку, докласти рук.

Bakırcılar çarşısına *el atmak* gerek. (<http://www.kanal46.com> 07.07.2010р.)

Мы все хорошие друзья. Я просто не верю, что россияне *могли приложить к этому* руку. На этом уровне такого быть не может. К тому же у нас грипп, а не пищевое отравление. Такие разговоры в команде не ведутся", - заявил Троицки. (NEWSru.com 9 лютого 2008 року)

Він підкреслив, що в основну версію – вбивство на професійному ґрунті – входить і підверсія, що до цього могли *докласти руку* міліціонери. («НС/Кримінал» 09 квітня 2011 р.)

El çabukluğu ile – на скорую руку, на швидкоруч.

İZMİR- Ovacık Altın Madeni mahkemenin defalarca verdiği "kapatma kararı"na rağmen *el çabukluğu ile* yeniden açıldı, yine açtılar. (<http://www.izmirizmir.net/> 26 лютого 2009р.)

Милосердие на скорую руку - наш корреспондент провел день с «неотложкой». («Российская газета. Волга-Урал.» 8 грудня 2004р.)

El ele – рука об руку (рос.), рука об руку (укр.)

Kocası kaybolan kadın, emniyete ceset teşhis etmeye komşu erkekle *el ele* geldi. İkilinin, kamera görüntüleriyle belgelenen samimiyetinden şüphelenen polisler, telefon dinlemesi yapınca cinayeti çözdü. (‘Hürriyet: Gündem’ 9 квітня 2011р.)

На церемонии открытия саммита председатель КНР выступил с приветствием "Азия и Европа идут и сотрудничают *рука об руку* во имя

достижения обоюдного выигрыша". (<http://md.china-embassy.org/> 26 жовтня 2008р.)

El üstünde tutmak – носит на руках, носити на руках.

CHP, PKK bayrağı altında konser veren sanatçuyu el üstünde tutmaya devam ediyor. (<http://www.haberler.com/> 14 липня 2007р.)

Фразеологія відображає сфери нашого життя за допомогою стійких словесних образів. Саме ці образи є основою для виникнення фразеологізмів, які, у свою чергу, полегшують сприйняття інформаційного потоку, підсилюють його пізнавальну цінність. Вони в короткій, часто образній формі передають емоційно-експресивну оцінку тих чи інших явищ, дійових осіб або предметів, а так само різних соціальних процесів.

Як би не зіграв у матчі Андрій Глумак, уболівальники завжди скандують його ім'я. Помилки швидко пробачають, а за ефектні сейви готові носити на руках. Він уже став легендою свого клубу. (<http://www.ua-football.com/> 23 лютого 2011р.)

El vermek – подати руку допомоги, простягати дружню руку.

Neredeyse iki yıl sonra, Şubat 2006'da yine binlerce İzmirli Alsancak İskelesi'ne koştı. Bu defa, Piriştina anısına hazırlanan bir projeye "el vermek" üzere... ('Milliyet' 28 cthgyz 2006р.)

Государство не собирается *подавать руку помощи* «Надрам». (<http://podrobnosti.ua/> 26 листопада 2010р.)

Пам'ятаймо про це, як пам'ятаймо про такі поняття як благородство, вміння прощати і здатність *простягати дружню руку* сусідові з відчуттям поваги. («День» 9 чрвня 2005р.)

Також мають місце й фразеологічні одиниці з частковою еквівалентністю:

El aşmak – ходить с протянутой рукой.

Saadet Partisi Genel Başkan Yardımcısı Turhan Alçelik seçim çalışmaları kapsamında bir radyo programına katılarak 'IMF'den yardım almazsak ekonomik

sıkıntıya gireriz' söylemlerini duyuyoruz. Dünyanın hiçbir yerinde işe yaramayan bir kuruluşuna AKP iktidarının *el açması* ülkemize yakışır bir şey değildir" dedi. ('Milli gazete' 28 березня 2009р.)

Надо на законодательном уровне выработать, чтобы в бюджет автономного округа заранее закладывались суммы, необходимые для поддержки ветеранов. Ветеран — личность заслуженная, и негоже, чтобы он *ходил с протянутой рукой...* («Тюменские известия» 8 квітня 2011 р.)

El çekmek – умыть руки, умити руки.

Иначе, считают жильцы, чиновники примэрии, работники ЖЭКа и строительная компания нацелены только на получение выгоды от продажи квартир в привлекательном месте столицы. Сорвать куш и «умыть» руки? («Панорама» 26 січня 2011)

Або краще за все також "умити руки" і чекати, що все владнається само собою... (<http://ua-reporter.com/> 9 квітня 2011р.)

Фразеологічні одиниці грають важливу роль в побудові газетного тексту. Розглядаючи проблему функціонування фразеологічних одиниць на сторінках газет, ми доходимо висновку, що воно обумовлене спільними для всієї літературної мови закономірностями. Основним принципом публіцистичного стилю є поєднання експресії та стандарту. В основі його реалізації лежить явище «актуалізації», тобто використання в певних стилістичних цілях мовних засобів, які сприймаються на фоні контексту як незвичайні та ті, що привертають увагу.

Після вивчення функціонування в тексті окремих фразеологічних одиниць, а саме тих, до складу котрих входить слово «el» «рука», та під час їх перекладу ми дійшли висновку, що більшість з них при перекладі мають еквіваленти в російській та українській мовах.

Ми можемо констатувати, що фразеологія відображає сфери нашого життя за допомогою стійких словесних образів. Саме ці образи є основою для виникнення фразеологізмів, які, у свою чергу, полегшують сприйняття

інформаційного потоку та посилюють його пізнавальну цінність. Вони в образній формі передають емоційно-експресивну оцінку тих чи інших явищ, дійових осіб або предметів, а також різних соціальних процесів.

Література

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. – М.: Издательство иностранной литературы, 1955. – 416с.
2. Костомаров В.Г. Русский язык на газетной полосе. М., 1971
3. Солганик Г.П. Язык и стиль передовой статьи. М., 1973.
4. Телия В.Н. Фразеология в контексте культуры. – М.: Языки русской культуры, 1999. – 336с.
5. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Для институтов и факультетов иностр. языков. Учеб. пособие. — 5-е изд. — СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. - 416 с.
6. Русский язык. Энциклопедия. *Гл. ред. Караулов Ю.Н.* 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Большая Российская энциклопедия; Дрофа, 1997. - 721 с.
7. Ömer Asım Aksoy. Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. İnkılap kitapevi: İstanbul,2010,35 baskı, 486 sayfa.
8. Олійник І. С., Сидоренко М. М. Українсько-російський і російсько-український фразеологічний тлумачний словник. Київ, 1991.